

(2v22) i *auzel* (3r2).

El català igual que la majoria de les llengües romàniques ha perpetuat l'esmentat diminutiu per al concepte de 'ocell',¹ però AVIS, que ha continuat en les llengües conservadores com el sard (*ae* 'àguila'), cast. i port. (*ave*), també ha deixat descendència en català *au*, que no manca d'alguna vitalitat a l'època medieval (veg. infra). *Ocell* correspon a AUCELLUM, forma provinent d'AVICELLUM amb una síncope antiga, mentre que en el cas d'*ausell* la síncope fou d'una data posterior, quan el reflex de la -c- s'havia sonoritzat. Per un encreuament entre aquestes dues formes, *ocell* i *ausell*, i potser també amb un cert ajut de part d'*au* (puix que *auzell* s'analitzava com a un derivat d'*au*), es va originar en data ja antiga la variant *aucell*. Totes tres formes són freqüents en els escrits medievals i molt sovint trobem la una i l'altra variant en el mateix text com en el citat *Hom. d'Organyà* (supra). Tal alternància pot ser deguda a la intervenció del copista en molts de casos, però hi ha indicis que les dues variants, amb la sorda *s* i la sonora *z*, devien coexistir en algunes localitats.

Heus ací la documentació antiga de les tres variants: *ocell* en *CosíFort.* (ed. Oliver, p. 408) i *aucell* en *Desclot* (*Cròn.*, cap. 134, *NCL* iv, 82.13) i *VidesR* (escrit *aucel*, P3r2); en Llull sembla ser gairebé general *aucell* [*Contempl.*, 109, 6; 354, 29; *Merav.*, *NCL* i, 106.14; ii, 44.10 (però *ausells* en i, 159.21); *Blanq.*, *NCL* i, 74.6, 80.24]; trobem també *aucell* en un doc. de 1313 (*RLR* xxix, 68). En Eiximenis apareixen *aucell* i *ocell* [*aucell* en 1.er *Crest.*, *NCL* vi, 16.16, i 19; 17.6, i 11; 18.26; 19.8, i 10; i en el *Terç*, 120.28; 121.3; *ocell* en el 1.er (ib.) 17.19, i en el *Terç* 53.8 etc.]; *aucell* en ACanals (*Scipiò*, 71) i BMetge (*Somniari*). La variant *auzell*, ja en *Hom. d'Organyà* (supra), apareix també en un doc. de 1336 (BCEC, 1905, 155.20, i 36; 156.5), i en *Curial* (*AlcM*). En un doc. de 1373, que sembla ser de Tortosa (*ABAL* xii, 29-36), alternen *auzell* (sis vegades) i *ocell* (cinc vegades). En les obres del valencià StVicentF es troba regularment *ocell* (*Sermons* i, 112.1 etc.), amb algun cas esporàdic d'*auzell* (*Quar.*, 294.141, i 143); en el *Spill* del val. JRoig *ocell* és també regular (vs. 188, 2860, 3321, 7013, 8784), però *auzell* no devia ser absent a València del tot.² Busa-Nebr. (1507) escriu *ocell* (s. v. *oca*) i igualment el gironí OPou en el *ThPu*. (1575): «Caça de ocells: aucupium», «caçador de ocells: aucups» (p. 55), molt probablement d'acord amb la pronúncia de Girona o potser també amb la de València; però DTo. (1647) i després Lacav. (1696) donen el mot i els seus derivats sota *au-*. Notem, a més, una variant (*housel* en Reixac, *Questa*, 133.33, 127.15 (però també *aucel* i *auzel*: 124.31, i 32, 33, i 47.14).

Una forma femenina *aucella* i *oc-* en les *VidesR*: «per què l'*aucella* li dix» (P295v1, V815 *aviculam parvulam*), «*ocela* que à mota (=molta) carn e poques plomes no pot bé volar» (P112r1, *aucela* en B, *avis* en V); i un ex. del dim. en P259v1: «Un sagitari pres una *auceleta* que a nom rossilol» (B *aucela* --- rossinyol; V *aviculam parvam*); sembla que en aquests

exemples no incloïa precisament la noció de femella sinó el sentit de 'ocell' en general; després *aucella* figura en un doc. de Vic de 1492: «Unes tovalles en què (h) *aucelles* blaves» (*AlcM*). Notem que *aucella* com a 'femella d'ocell' és d'ús poètic (*DFa.*), i fou usat modernament per Costa Llobera i M. Antònia Salvà (exs. en *AlcM*).

Avui dia *ocell* s'usa a la Catalunya francesa (BDC ix, 41; vi mapa 6; Guiter, *ALPO*, mapa 390), però no exclusivament (veg. infra), i a més a Girona, Ripoll, St. Feliu de G., Blanes (*B DLC* iv, 1908, 263), i segons *AlcM* també a Figueres, Agullana, Campmany, La Jonquera, Lledó, i segons les dades d'*ALPO*, 390, a l'Alt Empordà; s'usa a més a Menorca: Fornells i a Migjorn Gran i St. Lluís (però juntament amb *aucell*). *Aucell* es dona a les localitats del Rosselló com Perpinyà, Salses, Òpol, Vingrau, Ribesaltes etc., i a Capcir (*ALPO*, 390; BDC iii, 127); *AlcM* el localitza a més a Vilabertran, St. Feliu de P., Olot, Llofriu, Bagà, Manresa, Penedès, Igualada, Cardona, Sort, Vinaròs, Pradell, i a Mallorca, i a Menorca: Ciutadella, Ferreries, i al costat d'*ocell* a Migjorn Gran i St. Lluís. La forma *auzell* és general a Andorra (*ALPO*, 390) i continua en certes localitats de l'extrema zona occidental; *AlcM* la localitza a Boí, Taús (Alt Urg.) i Pobla de S., Alòs de Balaguer; JCoromines la va registrar a Cardós i Vall Ferrera (Alt Pallars), 1933, 1934, i a més a Seròs (Segrià). A València aquest mot ja no s'usa popularment, havent-se perdut la seva vitalitat enfront de *pardal*; alguns el consideren propi del Principat.

Referent a l'aspecte semàntic, s'ha notat que en l'esmentat passatge de Llull, *Contempl.*, 109, 6 («Si 'ls *aucells* qui són pocs vensen les *aus* qui són grans») *aucell* significa 'au petita' (*AlcM*), però encara que d'allí hom pugui deduir que Llull distingeix entre *ocell* 'moixó, ocell petit' i *au* 'ocell gran' (la distinció que fa el castellà), seria igualment acceptable la interpretació que Llull hi usava *ocell* i *au* com a noms genèrics i que emprava totes dues paraules molt probablement per a no repetir una d'elles, és a dir, doncs, per raons estilístiques. En *Merav.* i, 106.4, *ocell* és usat com a nom genèric en definitiva («en amdosos fo exalçada la humana natura sobre totes les bèsties, e los *aucells*, plantes») i *au* amb igual valor en *Blanq.* ii, 191.5 (infra) com en els altres escriptors medievals.

Heus ací la documentació d'algunes designacions d'aquest mot: *aucell de presa* o *de preson*: «*Aucells de preson* per natura han lo bech corb e fort e les ungles per tal que agen mils poder de retenir la presa. E encara los *aucell de presa* han pocha carn --- per tal que mils pusquen volar» (citat per *DBal.* del *Breviari d'Amor*); *oçells de la gàbia* (ACanals, *ValMàx.* i, 41.853), *ocells de rapina* (ib. 40.803), *aucell de rapina* en *Tirant* (cap. 373, veg. n. 2); *aucell de rapinya* en *DTo.* (1647); aquest diccionari dona a més *aucell salvatge, de corral*, «*aucell de paradís*: Ispida, -ae, alcyon flaviatilis» etc.; *aucells de passa* 'ocell de pas' (Belv. 1805), *aucell de passada* (*DBal.*); *DAG.* cita d'un text del S. XVIII *ausell de primera ploma, de primera vo-*